

הנזיר*

נודמן לו נזיר אחד, שזקן של הדרת שיבה ירד לו על פי מידותיו. החזיק הלה ספר בידו ועיין בו בכבוד ראש. נשתהה זאדיג והעמיק לפניו קידה. החזיר הנזיר ברכה במאור פנים, עד שנשתוקק זאדיג לגלגל עמו בשיחה. פתח ושאל מה עניינו של ספר זה שהוא מעיין בו. אמר לו הנזיר: "ספר הגורלות; שמא מבקש אתה לעיין בוי" ונתן את הספר בידיו של זאדיג. הלה, אף על פי שבקי היה בלשונות הרבה, מכל מקום לא השכיל לפענח אפילו תג אחד בספר זה. דבר זה הגביר בלבו את תאוות הדעת שבעתיים.

אמר לו הנזיר: "רואה אני בכך שאתה מיצר מאוד." אמר לו זאדיג: "אללילי! וכי אין לי עילה להיות מיצר." אמר הנזיר: "ברשותך אתלווה עמך בדרך; שמא אהא לך למועיל. פעמים הרבה נודמן לי לנחם נשמות נשברות ואומללות."

ראה זאדיג, כי אור גנוז בשיחו של הנזיר, שנשא את דברו על הגורל, על הצדק, על מוסר הלב, על הטוב השלם, על חולשות האנוש, על המידות הטובות ועל

* הנזיר - מקור הסיפור הנזיר בסיפור תלמודי שנכלל אח"כ גם בקוראן ונתגלגל אף לסיפורים מימי הביניים.

המידות הרעות, בנועם לשון מרהיב לב כל-כך, שחש זאדיג כי נמשך הוא אחרי ישיש זה בכוח קסמים שאינו יכול לעמוד בפניו.

"חסד תהא עושה עמדי," הוסיף ואמר הנזיר. "אך הישבע לי בהורמיז, שמכאן ואילך תהא שרוי עמי ימים אחדים, אף על פי שתתמה למעשים שאהא עושה." נשבע לו זאדיג, ושניהם פרשו לדרך.

עם שקיעת החמה הגיעו לטירה מפוארת. ביקש הנזיר אכסניה לעצמו ולאיש צעיר זה שאירח לחברה עמו. שומר הסף שהדור בלבושו היה כאחד הדוכסים, זקף להם סבר פנים של זלזול. הסוכן אשר על הבית הראה להם את אולמות הטירה כלילי היופי. הם סעדו עם בעל הטירה שציווה להושיבם בקצה השולחן ולא הואיל לתלות בהם אפילו את עיניו. אך ראוי לומר, כי בעניין המאכלות והמשקאות לא הפלום מכל המסובים: הכול ניתן להם בשפע ומשופרא דשופרא. כתום הסעודה נתבקשו ליטול ידיהם באגן של זהב משובץ אבני אחלמה וספירים. ישנו במיטות אפיריון, ועם הנץ החמה הביא להם אחד השמשים מטבע של זהב ואמר להם שהגיעה שעתם לילך.

"בעל הטירה," אמר זאדיג בלכתם בדרך, "עינו יפה באורחיו, אף על פי שיש בו מידה של יוהרה." ובדברו ראה כי תגורו של הנזיר נשתנתה צורתו: תפחה ונתרחבה. ומשנסתכל בה, ראה את אגן הזהב המשובץ אבנים טובות שאמש נטלו בו את ידיהם. נתאפק זאדיג והחשה מלדבר, אך שרוי היה בתמיהה גדולה.

הבריות בתפארת טירתו – סופו שיחכם. וכילי זה – סופו שילמד מידת הכנסת אורחים. אל תתמה ואל תשתומם ולך אחרי.”

עדיין לא נתחוויר לו לזאדיג אם עניין לו עם השוטה מכל אדם או עם החכם מכל אדם; אלא שהנזיר דיבר בתקיפות דעת, עד שזאדיג, שנתחייב על כך גם בשבועה, לא הוסיף עוד להקשות והלך אחריו.

כנסות היום הגיעו עד בית בנוי בטוב טעם ובפשטות, שמראהו לא העיד לא על בזבזנות מתהדרת ולא על צייקנות. בעל הבית, פילוסוף היה, שפרש מהבלי העולם ושקד בנווה שאננים זה על החכמה ועל המידות היפות, ואף על פי כן לא בא לידי שיעמום. הוא עצמו הקביל פניהם של שני האורחים והוליכם לטרקלין נאה שיפושו מטילטולי הדרך. לשעה קלה בא לזמנם לסעוד על שולחנו שערך היה מאכלות פשוטים ונאותים. היו המסובים מדברים על דברים העומדים ברומו של עולם, על האנדרלמוסיה האחרונה שבאה על בבל, ובאו לכלל דעה כי אין עולם זה לפי רצון החכמים. טען הנזיר ואמר כי אין הבריות מכירים את דרכי ההשגחה העליונה, ואין תימא איפוא שמשתבשים הם בטעויות כל אימת שהם באים לדון על כללות שאינם רואים אלא שמץ הימנה. נסבה השיחה על התאוות.

“אהה,” אמר זאדיג, “כמותן כפורעניות.”

התריס הנזיר כנגדו: “כמותן כרוחות המנפחות מפרשיה של ספינה, שפעמים מטבעות הן את הספינה; אבל אילולא הרוחות, היאך תהא הספינה מהלכת בימים?

בחצות היום באו עד לבית קטן ודל, שבו דר עשיר צייקן; ביקש הנזיר אכסניה לשעות מעטות. משרת זקן, לבוש בגדים שחוקים, קיבלם בפנים כעוסות, הכניסם לדיר, הביא לפניהם חופן זיתים שהרקיבו, פת קיבר ושכר שהחמיץ. הנזיר אכל ושתה בפנים שחות, כאמש בסעדו על שולחנו של בעל הטירה; משכילה לאכול, פנה אל המשרת הזקן שעמד עליהם כל אותה שעה והיה מזרום שיעקרו רגליהם, נתן לו את שני מטבעות הזהב שקיבל בבוקר ושיבחו על הכנסת האורחים היפה.

“במטותא ממך,” הוסיף ואמר, “הניחני לדבר עם רבך.”

המשרת המשתאה הביאם לפני אותו כילי. פתח הנזיר: “הגמון מפואר, אין לאל ידי אלא לשבחך בענווה יתירה על מידת הכנסת אורחים שנהגת בנו. הואילה איפוא ברוב חסדך ליטול מידינו אגן זהב זה לאות תודה מצערה.”

נתחלחל הכילי וכמעט פרחו נשמתו. לא הניח לו הנזיר שהות ליישב עליו דעתו, אחז בידו של זאדיג ונסתלק בחיפזון.

“אבי,” אמר זאדיג לנזיר, “מה פשר המעשים שרואות עיני? אי אתה דומה כלל לשאר בני אדם: גונב אגן של זהב משובץ אבנים טובים מביתו של אדם שקיבלנו בסבר פנים נדיבות ונותנו לכילי שהזעים פנים כנגדנו וקפץ ידו.”

“בני,” השיב הישיש, “אותו נדיב שאינו מקבל אורחים אלא מחמת זחיחות הדעת וכדי לסמא עיניהם של

מלעשות מעשה נפשע זה. אך הלה משכו אחריו בכוח גדול; הבית עמד בלהבות. כשנרחקו הימנו, החזיר הנזיר את פניו ואמר בניחותא:

“השבח לאל עליון, הנה נחרב ביתו של אדם יקר זה מן המסד עד הטפחות: אשריהו וטוב לו!”

מששמע זאדיג כך, הסיתו יצרו גם לצחוק בקול גדול וגם להטיח דברים בוטים בפניו של האיש הקדוש, לחובטו ולברוח; אלא שלא עשה לא דא ולא הא, ביטל רצונו מפני רצונו הנעלה והלך אחריו, על כורחו.

משהחשיך עליהם היום, הגיעו לביתה של אלמנה אחת, אשה צדקנית ורחמנית, שגידלה בביתה את בן אחותה, נער מחמדים ומשוש חייה. עשתה האלמנה כל מה שהשיגה ידה להיטיב עם האורחים, ולמחרת הבוקר אמרה לנער שילווה את השניים ויהא להם לעיניים, לפי שנתערער הגשר שהוצרכו לעוברו והוא בחזקת סכנה. נזדרז הנער והלך לפניהם. משהגיעו לאותו גשר, אמר לו הנזיר:

“גש הלום. בדין שאגמול לדודתך על הכנסת האורחים היפה שנהגה בנו.”

מייד תפס לו לנער בציצת ראשו והשליכו לתוך הנהר. קם נחשול גדול ובלע את הנער.

היה זאדיג מצווח: “הה, מפלצת! הה, הנבל מכל אדם!” שיסעו הנזיר: “לאט לך, שהרי הבטחתני להאריך רוח. להווי ידוע לך כי תחת משואותיו של בית זה, שההשגחה הבעירה בו אש, מצא בעליו מטמון גדול; להווי ידוע לך, כי נער זה, שההשגחה הטילתו למצולות הנהר, עתיד היה בשנה הבאה לרצוח נפש דודתו, ומקץ

המרה שבאדם מביאה עליו חולאים ומביאתו לכלל כעס, אבל אילולא המרה, היאך היה מתקיים? אין לך דבר בעולם שלא יהא בחזקת סכנה, ואין לך דבר שלתוהו נברא.”

נסבה השיחה על התענוגות, והנזיר אמר, כי מתנת אלוהים הם; הואיל ואין האדם מסוגל ליתן לעצמו לא תחושות ולא דעות; הצער והעונג ניתנים לו, כשם שניתנת לו הווייתו.

והיה זאדיג משתאה בלבו כיצד יכול אדם, שעשה מעשים מתמיהים כל-כך, לדבר דברי טעם כאלה. לאחר שיחה זו, שהיה בה מן המנעים ומן המחכים, קם בעל הבית מאצל השולחן והוליך את אורחיו למדורם ונתן שבח והודיה לבורא על שזימן לו לביתו שני אנשים חכמים וישרי לב. הציע לפניהם דורון של כסף בדרך של נימוסין ובדברים נלבבים. סירב הנזיר לקבל דורון זה מידו ואמר, כי הנה נפטר הימנו לאלתר, לפי שיש בדעתו לצאת לדרך לפני קריאת השכווי. בירכו איש את רעהו לשלום, והלך לו הפילוסוף. כשנשתירו לבדם, הפליגו שעה ארוכה בשבחו של אותו אדם חביב ונעים.

משהאפירו שיפולי השמים, העיר הנזיר את זאדיג משנתו: “הגיעה השעה שנצא לדרך,” אמר “ובעוד הכול שרויים בתרדמה, רצוני להניח לבעל האכסניה אות ועדות לרחשי החיבה שאני רוחש לו.” מיד נטל מגורה דולקת והבעיר אש בקירות הבית. נתחלחל זאדיג והיה מצווח ומבקש להניא את הנזיר

שנתיים עתיד היה ליטול נפשך. "וזהו מנין לך, אכזר שכמותי?" צווח זאדיג, "ואפילו קראת בספר הגורלות שלך שמעשים אלה עתידים להיעשות, כלום הרשות בידך להשליך לתוך הנהר ילד שלא הרע לך?"

בדברו, ראה זאדיג כי זקנו של הישיש הולך ונגזז, וכי פניו לובשים קלסתר של נעורים, כי איצטלת הנזיר נעלמת, וארבע כנפיים יפות חופפות על גוף שכולו הוד וזוהר.

"הה, שליח מן השמים! הה, מלאך אלוהים!" קרא זאדיג ונפל אפיים. "ירדת אפוא ממושב עליון להורות לבן תמותה רפה כוח, שחייב הוא לצדק עליו גזירות השמים?"

"בני האדם," אמר המלאך יִזְרָאֵל, "חורצים משפט על כל דבר בבערות גמורה; אתה היחידי שראוי וכדאי לדעת מכבשונו של עולם."

ביקש זאדיג ממנו רשות לומר אשר עם לבבו. פתח ואמר: "מלא אני ספקות כרמון; ארהיב נא עוז בנפשי לבקשך שתואיל לזרוע אור על ספק אחד: וכי לא מוטב היה לתקן פגימותיו של ילד זה, לאצול לו מידות טובות, ולא לטבעו בנהר?"

אמר המלאך יִזְרָאֵל: "אילו צדיק תמים היה וחי, כי עתה רצחוהו וזים, אותו ואת אשתו שנתעתד לישא ובנו שעתיד היה להקים ממנה."

אמר זאדיג: "אתמה! וכי גזירה היא שיהו פורעניות בעולם והפגעים הרעים יחולו על ראשיהם של צדיקים תמימים?"

אמר יִזְרָאֵל: "הרשעים אומללים הם מטבע ברייתם; משמשים הם להעמיד בניסיון מניין קטן של צדיקים, הנפוצים עלי אדמות, ואין לך רעה שלא תצמח ממנה טובה."

אמר זאדיג: "ושמא יהא רק הטוב מושל בכיפה, והרע יבולע?"

אמר המלאך: "כי אז יהא צביונו של עולם זה שונה מן הקצה אל הקצה; השתלשלות הסיבות והנסיבות תהיה אז שונה מעיקרה, ושלטון החכמה הצרופה, שיהא אז שלם בתכלית, לא יתואר אלא במושב הנצח של אל עליון. הוא ברא שלוש מאות ועשרה עולמות ולכל אחד מהם אצל צביון משלו. ריבוי הצביונות - מסגולות כוחו הנשגב הוא. אין לך שני עלים באילן אחד, ולא שני גרמים ברקיע השמים שיהיו דומים זה לזה; וכל מה שראות עיניך בעולם הזה, אשר אינו אלא פרודה קטנה בתבל יה, חייב להיות במקומו והוקצב לו מועדו לפי גזירות היוצאות מלפני הכול יכול החובק כול. בני אדם סוברים, כי לא טבע ילד זה בנהר אלא בדרך מקרה, וכי לא היה בית זה למאכולת אש אלא בדרך מקרה; הכול צפוי מראש, והעונש והגמול גם הם מזומנים מראש. בן תמותה רפה כוח, חדל לך להרהר אחרי מי ששומה עליך להקדישו ולהעריצו."

"אבל..." קרא זאדיג.

ואך יצא הדיבור "אבל" מפיו, נתרומם המלאך לספירה העשירית; פרש זאדיג כפיו וסגד לאל עליון. קרא אליו המלאך משפריר מרומים.

"שא רגליך ולך לך בבלה!"